

ВІДГУК

офіційного опонента Клименко Лідії Василівни

на дисертаційну роботу Дяченка Валентина Сергійовича

на тему: «Формування економічної стійкості сільськогосподарських підприємств», поданої до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

Ступінь актуальності обраної теми дисертаційного дослідження

У сучасних умовах транзитивності економіки, що характеризуються відповідними трансформаційними тенденціями, які поширюються й на аграрну сферу, становлення національної системи аграрного підприємництва виступає передумовою формування продуктової безпеки та засад сталого державного розвитку. Це обумовлює потребу дотримання принципів стійкого розвитку підприємницькими структурами агробізнесу, адже, їх діяльність значною мірою визначається впливом не лише ринкових, а й природно-кліматичних умов. Для забезпечення конкурентоспроможності та підвищення ефективності діяльності сільськогосподарські підприємства все більше уваги зосереджують на процесах формування економічної стійкості.

Необхідність системного узагальнення і вдосконалення теоретичних та прикладних засад процесу формування й забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств, розроблення науково обґрунтованих концептуальних підходів, імплементація яких посилить здатність підприємств підтримувати у довгостроковій перспективі оптимальну збалансованість економічної ефективності, екологічної безпеки та соціальної справедливості вказують на актуальність дослідження.

Зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Національного університету біоресурсів і природокористування України за темами: «Вдосконалення організаційно-економічного механізму господарювання в агропромисловому виробництві» та «Наукові засади

ефективного господарювання в агропромисловому виробництві», у межах яких автором розроблено пропозиції щодо формування та забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств у сучасних ринкових умовах господарювання.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна

Дисертаційне дослідження здобувача базується на опрацюванні законодавчих та нормативних актів України, даних Державної служби статистики України, Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України й Головного управління статистики у Київській області, первинної документації та звітності сільськогосподарських підприємств, наукових публікаціях вітчизняних і зарубіжних вчених, це стало запорукою того, що основні теоретичні положення, висновки та практичні рекомендації характеризуються достовірністю, вони є переконливими й прийнятними для практичного використання.

Дяченко В. С. у процесі написання дисертації ознайомився з працями вітчизняних і зарубіжних фахівців із досліджуваної теми, серед яких наукові роботи: М. Альберта, П. Друкера, М. Мескона, О. Морімаса, Ф. Хедоурі, В. Г. Андрійчука, О. В. Арєф'євої, Л. В. Балабанової, Р. І. Буряка, В. П. Галушко, О. П. Гогулі, В. П. Горьового, О. С. Гудзь, А. Д. Діброви, О. Ю. Єрмакова, В. М. Жука, В. Д. Залізка, М. М. Ільчука, В. А. Кадієвського, С. М. Квапії, Л. В. Клименко, О. О. Красноручького, Я. С. Ларіної, В. Я. Месель-Веселяка, Т. Л. Мостенської, С. В. Мочерного, Ю. О. Нестерчук, О. Л. Попової, М. І. Пугачова, О. В. Раєвської, Н. П. Резнік, Н. І. Рижикової, М. П. Талавирі, В. К. Терещенка, П. Т. Саблука, З. Є. Шершньової, Л. В. Шинкарук, О. М. Шпичака та ін.

Шляхом систематизації та опрацювання основних наукових концепцій проблематики дослідження запропоновано трактування економічної стійкості: «Економічна стійкість сільськогосподарського підприємства – це здатність підприємства зберігати певний (заздалегідь заданий) рівень досягнення цілей в умовах динамічних трансформацій бізнес-середовища, що

передбачас: а) ефективне управління спектром ендегенних, зокрема і специфічних, притаманних аграрній сфері чинників, і вчасне виявлення та пристосування до екзогенних чинників виробничої діяльності; б) такий стан фінансово-економічних ресурсів підприємства, за якого раціональне їх використання є гарантією стабільної прибутковості та економічного зростання підприємства».

У першому розділі здійснено встановлено, що економічна стійкість підприємства вважається однією з головних умов його успішної та стабільної роботи в ринкових умовах господарювання, адже є гарантією стабільної прибутковості, рентабельності та забезпечення процесу розширеного відтворення. Здійснено систематизацію макроекономічних, мезоекономічних і мікроекономічних, ендегенних та екзогенних чинників формування економічної стійкості сільськогосподарських підприємств. Обґрунтовано, що для забезпечення економічної стійкості необхідно системно відслідковувати динаміку її змін. Запропоновано алгоритм діагностики економічної стійкості сільськогосподарських підприємств.

У другому розділі проаналізовано трансформаційні зміни у функціонуванні аграрної сфери, виявлено їх вплив на формування економічно стійкого розвитку сільськогосподарських підприємств; досліджено механізми забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств; проведено оцінювання стану сільськогосподарських підприємств за критеріями забезпечення економічної стійкості.

У третьому розділі систематизовано основні принципи формування стратегії забезпечення економічної стійкості підприємства, обґрунтовано стратегічні засади моделювання напрямів забезпечення її зростання. На основі економіко-математичного моделювання процесів оптимізації посівних площ ТОВ «Агро-Холдинг МС», ідентифіковано оптимальне співвідношення посівних площ сільськогосподарських культур (з урахуванням наявних у підприємства виробничих ресурсів), яке забезпечить максимальний прибуток обсягом 90129 тис. грн за фактичного прибутку в розмірі 18997 тис. грн. За

результатами дослідження динаміки змін валової продукції сільського господарства України методом аналітичного вирівнювання рядів динаміки розроблено прогноз, відповідно до якого за песимістичним сценарієм обсяги валової продукції сільського господарства у 2025 р., порівнюючи з 2018 р., зростуть майже на 3 %, а за оптимально реалістичним – на 10 %. Побудовано кореляційно-регресійну модель залежності чистого прибутку споріднених галузей (сільське, лісове і рибне господарство) та чистого прибутку економіки України, за розрахунками якої виявлено, що 80,3 % варіації рівня чистого прибутку економіки країни зумовлене варіацією прибутку галузей сільського, лісового та рибного господарств, що вказує на вагомий вплив цих галузей на формування економічних засад сталого розвитку держави. Аргументовано, що сталий розвиток держави, її регіонів і сталий розвиток аграрного сектору економіки України утворюють систему, що становить підґрунтя для формування економічної стійкості сільськогосподарських підприємств – базового чинника розвитку економіки сільських територій.

Правильно вибудована архітектура роботи дозволила здобувачу логічно підпорядкувати текст дисертації розкриттю поставленої мети та розв'язанню сформульованих дослідницьких завдань. Як результат, у дисертаційному дослідженні Дяченка В.С. міститься ряд положень та висновків, які привносять новизну у вітчизняну економічну науку, серед яких:

удосконалено:

– класифікацію основних чинників формування економічної стійкості сільськогосподарських підприємств, суть якої полягає у виокремленні екзогенних (нормативно-правова та законодавча урегульованість, ефективність реалізації державної аграрної політики, стабільність зовнішньоекономічної ситуації тощо) та ендогенних (забезпеченість фінансовими та іншими ресурсами, їх збалансованість, ефективність менеджменту й маркетингу, збалансоване природокористування тощо) чинників;

– методичний підхід щодо оцінювання станів забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств шляхом використання інтегрального показника, побудованого на основі пруденційних індикаторів (кількісних та якісних показників), отриманих шляхом аналізу фінансової та соціальної звітності, що характеризуються високим рівнем пояснювальної спроможності стосовно виявлення причин і прогнозування наслідків, як результату процесів забезпечення економічно стійкого стану суб'єктів господарювання;

– алгоритм діагностики економічної стійкості сільськогосподарських підприємств, що передбачає безперервність процесу і системність процедури; *набули подальшого розвитку*;

– класифікація трансформаційних змін економіки України з виокремленням причин, позитивних і негативних наслідків, що дало змогу ідентифікувати особливості механізму забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах господарювання, серед яких: 1) формування фінансової стійкості виступає основою економічної складової ресурсного механізму; 2) недостатній вплив соціального механізму, через який суспільство бере участь у процесах формування державної аграрної політики; 3) відсутність дієвих важелів впливу держави на механізм управління ризиками господарювання;

– методичні підходи щодо: 1) моделювання та розроблення моделі формування стратегічних засад економічної стійкості сільськогосподарських підприємств, що передбачає циклічність здійснюваної процедури; 2) процесу прогнозування показників забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств на основі економіко-математичного моделювання процесів оптимізації посівних площ.

Рекомендації, які зроблені на основі проведеного дисертаційного дослідження, мають практичне застосування, що підтверджено відповідними довідками.

Розроблені пропозиції щодо механізмів забезпечення економічно стійкого розвитку сільськогосподарських підприємств впроваджуються в

практичній діяльності Управління агропромислового розвитку Бориспільської районної державної адміністрації та сільськогосподарських підприємств Бориспільського району Київської області.

Методичний підхід до формування та оцінки економічної стійкості сільськогосподарських підприємств впроваджуються в навчальному процесі Центрів перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій Кіровоградської, Київської обласної державної адміністрації та міста Чернівців.

Обґрунтованість сформульованих у дисертації наукових положень підтверджується апробацією їх на 9 науково-практичних конференціях.

Основні результати дисертаційного дослідження опубліковано у 17 наукових працях, з яких 8 статей та 9 тез наукових доповідей.

Зміст дисертаційної роботи Дяченко В. С. належним чином відображає особливості та механізми формування економічної стійкості сільськогосподарських підприємств. Зміст автореферату відповідає основним положенням, висновкам і рекомендаціям, які зазначені у дисертації.

Дискусійні положення

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, вважаємо доцільним звернути увагу на дискусійні положення:

1. У розділі I зазначено, що враховуючи механізм формування економічної стійкості сільськогосподарських підприємств необхідно її класифікувати з урахуванням чинників впливу на ендогенну і екзогенну. Як на нашу думку, варто було більш детально розкрити взаємозв'язок та взаємозалежність між даними видами економічної стійкості сільськогосподарських підприємств.

2. Автором доведено, що економічна стійкість підприємства – це комплекс ознак організаційної, логістичної, виробничої, фінансово-кредитної діяльності з урахуванням їх взаємовпливу та взаємодії, а також стабільність всього спектра ресурсного забезпечення, зокрема, кадрового та інтелектуального потенціалу, а також наявність інноваційного менеджменту.

Проте, як на наш погляд, доцільно було виокремити та дослідити рівень впливу сформованості економічної безпеки підприємства на забезпечення його економічно сталого розвитку.

3. Заслужовує на увагу значний матеріал розділу 2. Однак доцільно було здійснити оцінку економічної стійкості підприємств, що займаються виробництвом продукції тваринництва та описати механізми підтримки тваринництва в країнах ЄС.

4. У розділі 3 розроблено ряд кореляційно-регресійних моделей залежності виробництва валової продукції від інтенсифікації виробництва (землезабезпеченості 1 працівника та виробничих витрат на 1 га сільськогосподарських угідь) у сільськогосподарських підприємствах Київської області та Бориспільського району. Виявлено, що з урахуванням того, що у 2018 році площа ріллі великих та середніх сільськогосподарських підприємств Київської області становила 854 тис. га, збільшення частки експортоорієнтованих культур у структурі товарної продукції на 1 % та виробництва валової продукції на 1 га сільськогосподарських угідь на 1 грн. збільшить прибуток сільськогосподарської діяльності на одиницю площі відповідно на 93,7969 грн та 0,5248 грн на кожен гектар (загалом по Київській області – на 80551 тис. грн). Вважаємо, що було б доцільним описати ці результати в авторефераті.

5. У дисертації аргументовано, що сталий розвиток держави, її регіонів і сталий розвиток аграрного сектору економіки України утворюють систему, що становить підґрунтя для формування економічної стійкості сільськогосподарських підприємств – базового чинника розвитку економіки сільських територій. Проте, на наш погляд варто було більше уваги приділити ідентифікації механізмів впливу територіальних громад на процеси формування засад сталого розвитку аграрної сфери та сільськогосподарських підприємств зокрема.

Зазначені зауваження та рекомендації є дискусійними, не знижують наукової та практичної цінності дисертації і не впливають на позитивну оцінку дослідження.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Обсяг систематизованого здобувачем матеріалу, обґрунтованість методів дослідження, вираженість узагальнень, аргументованість висновків дозволяють констатувати, що дисертація В. С. Дяченка є самостійним, завершеним, оригінальним дослідженням.

Дослідження містить наукові положення та науково обґрунтовані результати, які в сукупності сприяють розв'язанню науково-прикладної проблеми забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств у мінливих умовах ринкової системи господарювання.

Дисертаційна робота та автореферат відповідають вимогам пунктів 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами та доповненнями) та паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності), а здобувач Дяченко Валентин Сергійович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
Уманського національного
університету садівництва

Л.В. Клименко

Підпис *Л.В. Клименко*
ЗАСВІДЧУЮ
Начальник відділу кадрів Уманського НУС
Л.В. Клименко
20.10.2019 р.

